

TŘI NÁMĚTY KE KURIKULU NA ZŠ: K METODĚ SPORU, K CITOVÉ VÝCHOVĚ, K PROFESNÍ ORIENTACI

Jiří Sedlák

Anotace: *Autor se zamýšlí zaprvé nad metodou „Ve sporu se pravda rodí“. Zadruhé nad citovou výchovou žáků ústící v pomoc druhým. Zatřetí nad častým rozporem tužeb absolventů ZŠ a poptávkou společnosti.*

Abstract: *Three suggestions concerning the elementary-school curriculum. First, the author reflects on the method “Truth bears fruit in dispute“. Second, emotional education of pupils leads to helping others. Third, there is a frequent conflict between the wishes of those finishing elementary school attendance and the society demands.*

Námět první: „Ve sporu se pravda rodí“

Toto platilo už v antice. Šlo by to, podle mého mínění, aplikovat i v ZŠ. Sporné otázky by bylo možno nadhazovat zvláště v občanské výchově v nejvyšších třídách ZŠ. Na příklad: „Jste pro vedení dálnice R 43 ze směru Svitav na Brno kolem brněnské přehrady a přes brněnskou čtvrť Bystrc, anebo jinudy, např. tzv. boskovickou brázdou?“ Spořící se žáci by se měli sami dobírat zřetelů ekonomických, ekologických, rekreačních, lidských apod. Pokud ne, pak by je k tomu měli učitelé vhodně přivádět.

Jiná situace k sporné diskusi nadhozená žákům: Žák rozbil ve třídě okno, ale nepřihlásil se jako pachatel. Má ho třída krýt nebo ho prozradit, když za neprozrazení pachatele hrozí celé třídě kolektivní trest? (Zde jde i o více-stranný problém morální.)

Třetí otázka: Kdo a jak se má starat o pořádek? (Aneb „Tajemství pořádku“.) Tajemství by měl prozradit učitel nakonec: „Tajemství pořádku? Ne-dělat nepořádek!“ (Sociolog a etik I. A. Bláha.)

Další náměty k „metodě sporu“ možno čerpat z mých skript *Vybrané problémy ze sociální etiky* (Brno, Pedag. fakulta MU 1996. 73 s.), nebo ze stejnojmenného (rozšířeného) modulového učebního textu (Brno, Nadace Universitas, Akad. nakl. CERM 2005. 139 s.) – Dále z médií (názory žáků na stěžejní otázky naší budoucnosti – reformy, oteplování Země, úbytek pitné vody ve světě, atd.) a ze života jejich obce či čtvrti. – K metodické stránce věci viz můj článek *K didaktice etiky* (Filosofický časopis, 1993, č. 2, s. 326–340.)

Uvedená „metoda sporu“ aktivizuje žáky, zpestřuje výuku a rozvíjí tvůrčí myšlení.

Námět druhý: Citovou výchovou k pomoci potřebným

Trendem ve světě je informatická či učící se společnost. To se však může chápat jednostranně jen jako záležitost znalostí-vědomostí-rozvíjení intelektu. Vzdělanost člověka je však něco víc. Je to záležitost i citu – vůle – činu, činností. Pro školu zde vyvstává úkol citové (a volní) výchovy, tedy rozvíjení dobrých citů a oslabování až potírání citů zlých. Jde o tři fáze: 1) kultivace dobrých citů, 2) vcit'ování (empatie) do druhých lidí (společnosti, světa, přírody), a 3) z toho plynoucí soucítění s bližními (nestačí tedy jen tolerance, ale jsou potřebné ohleduplnost, přátelství až láska), zvláště s těmi potřebnými, vedoucí k rozhodnutím pomáhat jim praktickými činnostmi.

T. G. Masaryk v 9. kapitole své knihy *Ideály humanitní* (...) (Praha 1990), nazvané *Hlavní zásady ethiky humanitní* píše: „(...) Staré uznané pravidlo je základem i moderní mravnosti: „Miluj bližního svého jako sebe samého!“ (...) Láska musí být soustředěna. (...) Láska, humanita musí být pozitivní. (...) Zvykejme si, národ, rodinu, stranu svou, kohokoli milovat pozitivně, tj. bez pozadí nenávisti, a docela nový mravní svět se nám rozevře. Láska musí být účinná. Musíme pro bližního něco udělat, proň pracovat (...)“ (Viz s. 57–61.)

K tomu směřuje i má stať *Láskou ke kázni, kázni ke svobodě* (Pedagogická orientace, 2005, č. 3, s. 33–36).

City žáků ve škole se rozvíjejí zvláště výchovami – literární, dramatickou, filmovou, televizní, hudební, výtvarnou, tělesnou (fair play), rukodělnou (technickou). Tyto výchovy musí být ovšem správně pojímány. Např. v literární výchově (v češtině a v dalších jazycích) by se dějinná období, směry, „kdo co kdy napsal“ měly zredukovat na minimum (protože jde jediné a pouze o poznatkovou, intelektově pamětní záležitost) a těžiště přesunout do četby, do výchovy ke čtenářství jako k celoživotní potřebě člověka, ovšem s postupným převáděním od „limonádové“, dobrodružné a podobné literatury k literatuře vyšší, pěstující ušlechtilé city (jak radil Jiří Mahen). – Zde odkazuji na *Slovník literárních děl 2/ M-Z* (Praha 1988) a to na Rejstřík věcný – na heslo „přítel, přátelství“ a na heslo „láska“ (asi se sto odkazy na příslušnou literaturu).

Námět třetí: Kloubit osobní zájem a společenskou poptávku

Odpovědi dětí-žáků na otázku „Čím by chtěli být?“ se často v jejich vývoji mění (od popeláře přes kosmonauta po hokejistu, od kadeřnice či kosmetičky přes zpěvačku po modelku atd.). Zdá se, že jen málo dětí-žáků má odmala jednoznačně vyhraněný zájem. Je tedy na třídních učitelích, aby podle prospěchu v jednotlivých předmětech a účasti žáků v určitých zájmových kroužcích a dalších institucích, dále podle jednoduché typologie („Je spíše studijní typ?“ – „Baví ho – ji dělat spíše něco rukama?“) a konečně časem podle přece jen proklubávajícího se konečného zájmu, zjišťovali: 1) co by chtěl žák posledních tříd 2. stupně ZŠ v životě dělat, 2) zda na to má („V každém žáku – žákyni dříme talent k něčemu“) a 3) zda ho realizace zájmu plus talentu uživí,

tj. zda najde – po vyučení, po studiu – uplatnění na trhu práce (v místě, okrese, kraji apod.).

Často ovšem stojí tužby dětí-žáků a jejich talent (a přání rodičů „Co ze svých dětí chtějí mít“) a poptávka společnosti v nejrůznějších rozporech. Úkolem učitelů by tedy mělo být, aby zavčas pomáhali rozpory řešit, a to jak k prospěchu dětí-žáků, tak společnosti. Říkávalo se tomu „profesní orientace“, před listopadem 1989 s těžištěm na potřebách společnosti (vzpomeňme na náborů do hornictví), dnes opačně s těžištěm jen na tužbách a zájmech žáků a přáních rodičů, takže hrozí, že budeme mít samé fotbalisty, hokejisty, tenisty, počítačové pracovníky a úřednice, modelky. Či ne?

Na poptávku společnosti či na nabídku míst by se tedy nemělo zapomínat, protože by nám mohl narůstat počet nezaměstnaných mladých lidí – této poptávce a nabídce svým vzděláním neodpovídajících. A je-li někdo několik let po škole nezaměstnaný, zvykne si nepracovat a stává se pak těžko zaměstnatelný. Ovšem třeba přihlížet i k zájmu a talentu dítěte. Život člověka totiž kráčí po dvou nohou: ta první noha je správně zvolené povolání (aby se v něm člověk realizoval a byl šťastný) a ta druhá noha je správně zvolený partner (též ke štěstí důležitý). Jinak život kulhá – buď na jednu, nebo na druhou nohu, někdy na obě.